

PSIXOMETRIKA ASOSLARI

Sayfullayeva Sojida Saidjanovna

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston milliy universiteti

Umumiy psixologiya kafedrası dotsenti, Phd Raximova Indira Igorevna

Aniq va ijtimoiy fanlar unversititi 1 kurs magistranti

Annotatsiya

Psixometriya - bu psixologiya ning nazariyasi va texnikasi bilan bog'liq bo'lgan tadqiqot sohasi, introversiya, intellektni bevosita kuzatish mumkin emas. Yashirin tuzilmalarga yashirin tuzilmalar Psixometrika ob'ektiv o'lchash bilan bog'liq. Psixometrika odatda psixologiya va ta'limning sinov, o'lchash, baholash va tegishli faoliyatga bag'ishlangan ixtisoslashgan sohalarini qamrab oladi. o'lchov va ta'lim yutuqlari. Kuzatilmaydigan yashirin o'zgaruvchilar bo'yicha shaxslarning darajalari matematik modellashtirish orqali xulosa qilinadi. shaxslardan kuzatilganlar asosida testlar va tarozilardagi savollarga javoblar.

Kalit so'zlar: nazariy yondashuv, psixometrik tahlil

Asosiy qism

Psixometrik tadqiqotlar bilan shug'ullanuvchilarning hammasi ham bu nomga ega bo'lmasa-da, amaliyotchilar psixometrlar deb ta'riflanadi. Psixometristlar odatda darajalar yoki sertifikatlar kabi o'ziga xos malakalarga ega bo'lib, ularning aksariyati psixologlar psixometriya va o'lchov nazariyasi bo'yicha yuqori malakaga ega. An'anaviy akademik muassasalardan tashqari, amaliyotchilar Ta'lim test xizmati va Psixologik korporatsiya kabi tashkilotlarda ham ishlaydilar. a>ochiq- yoki yopiqso'rovnomalar a> mutaxassislari sifatida ixtisoslashing. ta'lim va rivojlanishsinf ichidagi korrelyatsiya, element javob nazariyasi. Boshqalar esa o'lchov nazariyasi bilan bog'liq tadqiqotlarga e'tibor qaratadilar (masalan, shkalalar, so'rovlar. Ijtimoiy fanlarda o'lchov ta'rifi uzoq tarixga ega. Hozirgi keng tarqalgan ta'rif, Stenli Smit Stivens tomonidan taklif qilingan bo'lib, o'lchov bu "ob'ektlar yoki hodisalarga qandaydir qoida bo'yicha raqamlarni belgilash" Bu ta'rif 1946 yil Fan maqolasida kiritilgan bo'lib, unda Stivens to'rtta o'lchov darajasini^[7] Garchi keng tarqalgan bo'lsa-da, bu ta'rif fizika fanlarida qabul qilingan o'lchovning klassikroq ta'rifidan muhim

jihatlari bilan farq qiladi, ya'ni ilmiy o'lchov "miqdoriy atributning qandaydir kattaligining bir xil xususiyatga ega bo'lgan birligiga nisbatini baholash yoki aniqlashni" (358-bet)^[8]

Darhaqiqat, Stivensning o'lchov ta'rifi Britaniya Fergyson qo'mitasiga javoban ilgari surilgan, uning raisi A. Fergyson fizik bo'lgan. Qo'mita 1932 yilda Britaniya fanni rivojlantirish assotsiatsiyasi tomonidan sensorli hodisalarni miqdoriy baholash imkoniyatini tekshirish uchun tayinlangan. Uning raisi va boshqa a'zolari fizik bo'lsa-da, qo'mita tarkibiga bir nechta psixologlar ham kirdi. Qo'mita hisobotida o'lchov ta'rifining muhimligi ta'kidlangan. Stivensning javobi ushbu sohada katta ta'sir ko'rsatgan yangi ta'rifni taklif qilish bo'lsa-da, bu hisobotga yagona javob emas edi. Yana bir, ayniqsa farqli javob, quyidagi bayonotda aks ettirilgan klassik ta'rifni qabul qilish edi: Psixologiya va fizikadagi o'lchovlar hech qanday ma'noda farq qilmaydi. Fiziklar kerakli mezonlarga javob beradigan operatsiyalarni qachon topa olishlarini o'lchashlari mumkin; psixologlar ham shunday qilishlari kerak. Ular ikki fandagi o'lchov ma'nosi o'rtasidagi sirli farqlar haqida tashvishlanishlari shart emas (Reese, 1943, 49-bet). Bu xilma-xil javoblar o'lchashning muqobil yondashuvlarida aks ettirilgan. Misol uchun, kovariatsiya matritsalariga asoslangan usullar odatda raqamlar, masalan, baholashdan olingan xom ballar o'lchovdir, degan asosda qo'llaniladi. Bunday yondashuvlar bilvosita Stivensning o'lchov ta'rifini o'z ichiga oladi, bu esa faqat raqamlarning ba'zi qoidaga ko'ratayinlanishini talab qiladi. Demak, asosiy tadqiqot vazifasi, odatda, ballar o'rtasidagi assotsiatsiyalarni va bunday assotsiatsiyalarga asos bo'lgan omillarni aniqlash hisoblanadi. Boshqa tomondan, Rasch modeli kabi o'lchov modellari qo'llanilganda, raqamlar qoida asosida tayinlanmaydi. Buning o'rniga, Rizning yuqoridagi bayonotiga muvofiq, o'lchashning aniq mezonlari bayon etilgan va maqsad tegishli mezonlarga javob beradigan ma'lumotlarni taqdim etadigan protseduralar yoki operatsiyalarni yaratishdir. O'lchovlar modellar asosida baholanadi va tegishli mezonlar bajarilganligini aniqlash uchun testlar o'tkaziladi.

Xulosa

Psixometrlar bir qancha turli o'lchov nazariyalarini ishlab chiqdilar. Bularga klassik test nazariyasi (CTT) va mavzuga javob berish nazariyasi (IRT) kiradi.

). Matematik jihatdan IRTga o'xshab ko'rinadigan, lekin ayni paytda juda o'ziga xos yondashuv, kelib chiqishi va xususiyatlari bo'yicha o'lchash uchun Rasch modeli bilan ifodalanadi. Rasch modelining rivojlanishi va u tegishli bo'lgan kengroq modellar sinfi aniq fizika fanlaridagi o'lchov talablariga asoslanadi. Psixometrlar katta korrelyatsiya va kovarians matritsalarini bilan ishlash usullarini ham ishlab chiqdilar. Ushbu umumiy an'anadagi usullarga quyidagilar kiradi: omilli tahlil, a. ma'lumotlarning asosiy o'lchamlarini aniqlash usuli. Faktorli tahlil foydalanuvchilari duch keladigan asosiy muammolardan biri yashirin omillar sonini aniqlashning tegishli protseduralari bo'yicha konsensusning yo'qligi hisoblanadi. Odatiy protsedura o'ziga xos qiymatlar birdan pastga tushganda faktoringni to'xtatishdir, chunki asl sfera. qisqaradi. Kesish nuqtalarining etishmasligi boshqa ko'p o'lchovli usullarga ham tegishli. Ko'p o'lchovli masshtablash- bu juda ko'p yashirin o'lchamlarga ega bo'lgan ma'lumotlarning oddiy tasvirini topish usuli. Klaster tahlili - bu bir-biriga o'xshash ob'ektlarni topishga qaratilgan yondashuv. Faktorli tahlil, ko'p o'lchovli masshtablash va klaster tahlili katta hajmdagi ma'lumotlardan oddiyroq tuzilmalarni ajratish uchun ishlatiladigan ko'p o'lchovli tavsiflovchi usullardir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. ALEXANDER, W. P. Intelligence, concrete and abstract. Brit. J. Psychol. Monogr. Stippl, 1935, 6, No. 19.
2. BBOWN, W. M. Character traits as factors in intelligence test performance. Arch. Psychol., 1923.
3. CATTELL, R. B. Temperament tests. I. Temperament, Brit. J. Psychol., 1933, 23, 308-29.
4. FLANAGAN, J, C. Factor analysis in the study of personality. Stanford Univ. Press, 1935.
5. LORGE, I. Intelligence: Us nature and nurture. 39th Yearbook. National Society for Study of Education, 1940, Part I, 275-81.
6. MCCARTHY, DOROTHEA. Personality and learning. Amer. Coun. educ. Studies, 1948, Series I, No. 35.
7. SPEARMAN, C. The abilities of man. New York: Macmillan, 1927.
8. WEBB, E. Character and intelligence. Brit. J. Psychol. Monogr. Suppl, 1915, III.